

FIGYELOSZOLGALAT

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapokban megjelent, műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkek és megjelent könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szakkönyvek rövid ismertetését.

K Ö N Y V S Z E M L E

GYÖRE Pál: Jegyzet a nem függetlenített műszaki könyvtárosok könyvtártechnikai minimumvizsgájához. Bp. 1959. Főv. Nyomdaip. V. Soksz. Üzem 90 p.

Az 1959. évben került kiadásra a műszaki termelési könyvtári hálózat fejlődésének egyik újabb kézzelfogható jeleként az "Utmutató építőipari műszaki könyvtár létesítéséhez" és az "Élelmiszeripari szakkönyvtárak létesítése és fejlesztése" c. kiadványok után harmadiknak a KGM könyvtári utmutatója. A KGM könyvtári hálózati alközpont területén jelenleg kb. 270 szakkönyvtár működik nagyobb részt nem főfoglalkozású könyvtárosokkal, akiknek szakmai képzéséről az alközpontnak kell gondoskodnia. Ennek a számban is nagy és szerteágazó területnek szakmai összefogása és módszertani irányítása nem kis feladatot jelent az alközpontnak. Ezzel a gondosan, alaposan kidolgozott utmutatóval, amely a legfontosabb tudnivalókat tartalmazza, igyekszik az alközpont a területén lévő különböző típusú szakkönyvtárakban az egységesebb munkamódszereket biztosítani.

Az utmutató négy főrészből, függelékből /a kohó- és gépipari vonatkozású szakfolyóiratok iparági csoportosításban, megjelenési hely és egy évben megjelenő példányszámok megadásával/, továbbá a kiadvány használatát nagy mértékben segítő betűrendes tárgymutatóból áll. A kiadvány világos, jó áttekintést nyújt az egyes könyvtári hálózatokról; kiemeli a műszaki termelési könyvtári hálózaton belüli együttműködés kérdését. Igen jól sikerült az OMK, a hálózati köz-

pont, szerepének, feladatainak az utmutató megfelelő részeibe való illesztése is. Jó módszer továbbá a jelentősebb könyvtári rendeletek, szabványok felsorolása, amely nagyban emeli az utmutató gyakorlati értékét. A második főrészben a szerző a szakkönyvtári munka alapismereteit elemzi, a kellő arányokat betartva a könyvtári munka logikai sorrendjének megfelelő felépítésben.

Az általános könyvtári ismereteken túl foglalkozik kifejezetten KGM vonatkozású kérdésekkel is. Szerkezetileg jobb lett volna ebben a fejezetben tárgyalni a szakkönyvtárak vezetését, a könyvtári munka tervezését, nem pedig negyedik főrészként a dokumentációs munka alapismeretei után. Vitatni lehet a második és harmadik főrész néhány fogalmazását. Például azt, hogy a kiadvány szerint az OMK a műszaki tudományok szakkönyvtára /mit szólna ehhez a Műszaki Egyetem Könyvtára?/. A tényeknek jobban megfelel az, hogy az OMK tudományos műszaki szakkönyvtár, amely a maga sajátos eszközeivel az ipar, a termelés és a tudományos kutatás fejlesztésére hivatott. - Továbbá a könyvtári hálózati alközpontok felsorolásánál közérthetőbb lenne az egyes minisztériumok nevét, majd pontos fogalmazásban az alközpontok nevét feltüntetni, pl. így: a Közlekedés és Postaügyi Minisztérium területén 3 alközpont működik: a Közlekedési Dokumentációs Vállalat, a MÁV és a Posta központi szakkönyvtárai. Kisebb hiányosságként említendő, hogy a könyvtári nyilvántartásokról szóló részben kimaradt a statisztikai munka és annak fontossága, a könyvtárosoknak ezzel kapcsolatos teendői, a beszerzést tárgyaló részben az OMK Új Beszerzések Jegyzékének használatára való emlékeztetés.

Az egységesség a címleírás első és legfontosabb követelménye. Kifogásolnunk kell ezért, hogy a jegyzet e tekintetben nem elég következetes. A címleírási példákon a megjelenési év után hol pont van, hol vessző, hol semmilyen írásjel; vagy a mű címének fordítása nem a rendes helyén az eredeti cím után, hanem a katalóguscédula alján szerepel. Féltő, hogy kezdő könyvtárosokat az ilyen pontatlanság megzavarja.

A harmadik főrész a dokumentációs munka elvi és gyakorlati kérdésekre bontott alapismereteit taglalja. Külön elismerés illeti a szerzőt azért, hogy a dokumentációs munka ismertetésében nem szorítkozott csak elvi fejtegetésekre, hanem hasznos tanácsokat ad a feldolgozás, feltárás módszerét illetően. Megjegyzendő, hogy az eddigi hasonló jellegű kiadványok ilyen kérdésekkel nem foglalkoztak.

A negyedik főrész a már említett szakkönyvtárak vezetése, a könyvtári munka tervezése és a szakkönyvtárosi hivatás című témákat dolgozza fel. Ennek a fontos kérdésnek minden lényeges pontját ilyen jól és röviden összefoglalni szép teljesítmény. Sorából kicsendül a szerző hivatástudata, lelkesedése és - mint a kiadvány egészéből - szakmai hozzáértése.

Összefoglalva: az útmutató tömör, világos, közérthető stílusban adja elő mondanivalóját, tartalmában a főfoglalkozású könyvtárosok alapismereti anyagának is beillik. Kitűzött céljának messzemenően megfelel. Mind a szakkönyvtárak szervezeti, mind gyakorlati kérdéseit, a szakkönyvtári és dokumentációs tevékenység szoros összefüggéseit és jelentőségét kitűnően ábrázolja. Az útmutató a könyvtárszakma eddig még elég kis számban megjelent kézikönyveinek számát növelte, és színvonalas tartalmánál fogva a szakkönyvtárosok nélkülözhetetlen kézikönyvévé válik.

/D.É./

- x -

Tematicseszkij plan-proszpekt na 1959. god. Moszkva, 1958. Vseszojuznűj Insztitut Naucsnoj i Tehnicseszkoj Informacii Akademii Nauk SzSzsZR. 215 p.

Ez a külső megjelenésében igénytelen kis könyvecske szűkszavu tények közlésével arról az óriási terjedelmű és tartalmában hihetetlenül gazdag tevékenységről ad áttekintő ismertetést, amelyet a Szovjet Tudományos Akadémia Összszövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztató Intézete fennállásának nem egészen hét esztendeje alatt végzett. Tudvalévő, hogy a VINITI-t azzal a fő feladattal bízták meg, hogy a kutatásban, a termelésben és az oktatásban dolgozó szakembereket és munkásokat kimerítően és folyamatosan tájékoztassa a tudomány és technika által elért minden eredményről azáltal, hogy a világon bárhol megjelent, számtalan, szétszórt közleményben foglalt tényeket összegyűjti, rendszerezi, és általános használatra rendelkezésre bocsátja.

A brosúra bevezetőjéből megtudjuk, hogy ez a dokumentációs intézmény a világ 88 országából, 50 különböző nyelven megjelenő több mint 15 000 hazai és külföldi tudományos, műszaki és egyéb folyóiratot, nem rendszeres periodikákat, kutatói stb. jelentéseket tár fel rendszeresen, és ezt az anyagot következő kiadványaiban jelenteti meg.

- I. Referativnűj Zsurnal /referáló lap/ 13 sorozatban;
- II. Ekszpresszsz-Informacija /express-tájékoztatás/ 48 sorozatban;
- III. Informacionnűe Obzorű i Szborniki /Tájékoztató figyelműk és szemle-gűjtemenyek/ 11 sorozatban;
- IV. Tehniko-Ekonomicseszkűe Obzorű po Zarubezsnűm Sztranim /műszaki-gazdasági szemlűk a külföldi országokról/ eddig 24 kiadványban;
- V. Monograficseszkűa Szerija "Itogi Nauki" /"A tudomány eredményei" c. monográfia-sorozat/ hat szakágazat területén eddig megjelent 40 kiadvánnyal.

Ezenkívűl kiadásra kerülnek még egyéb tájékoztatók, ill. dokumentációs művek is mint pl. szűtárak, közlemenyek a Szovjetunió. élenjáró műszaki-tudományos és termelési tapasztalatcseréjének előmozdítására, különbűzű mutatók, indexművek, elsűsorban a Referativnűj Zsurnal-ok jobb felhasználására stb.

A broszura azután az egyes kiadványtűpusokat a fenti főfejezet szerűnt általánosán, majd külön-külön is ismerteti, közli tárgybeosztásukat, rövid tartalmukat, jellegzetes forrásait és megjelenési módjűkat, ezenkívűl megrendelésűk módjűt és előfizetési árát. Különösen érdekes számunkra a legnagyobb kiadványsorozat, a Referativnűj Zsurnal-ok tárgyfelosztása és az az 1959-ben már érvénnyre jutott szerkesztési és kiadási elű, amely szerűnt a 13 Referativnűj Zsurnal-on belűl egyes szakterűletek /mint Kémia, Gépészet, Kohászat, Földtan, továbbű bontásaként un. alsorozatok külön is megrendelhetűk. Így pl. az 1956 óta havonta megjelenű Referativnűj Zsurnal Metallurgija, amelynek minden egyes száma kb. 2000-2500 referátumot tartalmaz, 1959-ben mint teljes sorozat, de ezenkívűl külön részfűzetekben, tehát alsorozatokban is megjelenik, a következű tárgyfelosztás szerűnt: I. alsorozat: nyersvas- és acélgyártás, kohászati folyamatok fizikája és kémiaja, technológiája és hűgazdálkodása; II. alsorozat: szűnes és ritka fűmek, ötvűzetek gyártása, ezek fizikája és kémiaja, félvezetűk gyártása, hűkezelés, felűletkezelés, porkohászat; III. alsorozat: hegesztés, forrasztás, fűmragasztás, ezek berendezései, a kötűések elműlete és technológiája; IV. alsorozat: metallográfia, a fűmek fizikája, kristálykémiaja, anyagvizsgálati módszerek és laboratóriumi berendezések.

A Referativnűj Zsurnal-ok 13 sorozatában feltárt anyag mennyiségérűl röviden csak annyit, hogy havonként legalább

40 000 referátum, tehát évente majdnem félmillió referátumot közölnek!

A VINITI többi kiadványaira vonatkozó fejezetekből kintünk, hogy pl. a nálunk is ismert "Ekszpessz-Informacija" olyan teljes tájékoztatást nyújtó dokumentációs szolgáltatás, amelyben szekunder közreadásban, elemző, a legnagyobb mértékben közvetlenül hasznosítható információs anyag kerül kiadásra. Jellegzetessége, hogy egy-egy tudomány vagy műszaki ágazat részterületének legfrissebb és legkorszerűbb eredményeit összesítve, kompilációs cikkgyűjtemény formájában prezentálja úgy, hogy a megértéséhez szükséges műszaki adatokat, számításokat, táblázatokat és ábraanyagot, fényképeket is hiánytalanul adja. Így pl. az Ekszpessz-Informacija 30. sz. sorozatának címe "Szilikatnűe materialü" /Szilikátok/, amely sorozatban évente kb. 2-4 füzet jelenik meg 6-16 nyomtatott oldal terjedelemben.

A 11 sorozatban /pl. "Kohászat és kohászati technológia", vagy "Kémia és kémiai technológia"/ megjelenő Tájékoztató figyelők, ill. szemle-gyűjteményekben differenciáltabb kérdéseket tematikai dokumentációs tanulmányok formájában dolgoznak fel, mint pl. "Hőkezelő kemencék korszerű szerkezete és automatizálása" vagy "Szintetikus gumi korszerű gyártásának fejlődése külföldön" tárgykorre vonatkozóan. Ezeket a szemléket neves szovjet szakemberek szerkesztik a VINITI tudományos-műszaki tájékoztatási osztályával együttesen.

A VINITI egy másik osztálya, a műszaki-gazdasági tájékoztató osztály adja ki, illetve szerkeszti "Műszaki-gazdasági szemlék a külföldi országokról" című közleménytípust. Az eddig megjelent kb. 24 kiadványból csak találomra említjük meg a következőket: "A külföldi országok gépiparának gazdasági felépítése és termelésének szervezése" vagy "A Magyar Népköztársaság gazdaságának fejlődése" címűeket. E kiadványok terjedelme átlag 15-40 nyomtatott oldal.

"A tudomány eredményei" c. monográfia-sorozatot az egyes szakágazati lapszemlék /Referatívnyüj Zsurnál-ok/ szerkesztősegei készítik szintén neves szakemberek közreműködésével. Példaképpen sorolunk fel néhány ilyen monográfiát: "A titán metallográfiájának és feldolgozásának kémiája" vagy "Igen nagy nyomások fizikája" stb. stb.

Végül a broszura utolsó fejezete az egyéb VINITI kiadványok felsorolását /szótárak, kumulatív indexek stb./ tartalmazza.

A könyvecske gazdag tartalmáról, főként a műszaki könyvtárosok gyakorlati munkája szempontjából, mint állandó

tematikai forrásmű, ez a rövid ismertetés aligha adhat megfelelő képet, különösen, ha azt is számba vesszük, hogy ennek a kiadása óta eltelt majdnem egy esztendő során a VINITI kiadásában újabb és újabb dokumentációs kiadványok egész sora jelent meg. Ezek nyomon követése és állandó feltárása a műszaki könyvtárosok és a műszaki tájékoztatás számára a jövőben elsőrendű feladat.

/V.P.-né/

- x -

RÓZSA György: A közgazdasági kutatás forrásai és segédletei. Tájékoztatósi-bibliográfiai segédkönyv. Bp. 1959.
Közgazdasági és Jogi K. 284 p. /MTA Közgazdaságtudományi Intézete Könyvtára./

A műszaki problémák igen sok területen érintkeznek közgazdasági /ipargazdasági, üzemgazdasági/ problémákkal. Ezért a műszaki könyvtárosoknak egyre több közgazdasági jellegű bibliográfiai és dokumentációs feladatot kell megoldaniuk. Ehhez pedig feltétlenül szükséges, hogy bizonyos mértékig járatosak legyenek a közgazdasági irodalomkutatás módszereiben is. Rózsa György most megjelent könyvének egyes részei kiválóan alkalmasak arra, hogy a műszaki könyvtárosokat bevezessék a közgazdasági szakirodalom bibliográfiai és dokumentációs ismereteibe.

E rövid beszámolóknak nem célja, hogy Rózsa György rendkívül gazdag tartalmu és alapos tárgyismerettel megírt könyvét méltassa; csupán arra szorítkozik, hogy felhívja rá a műszaki könyvtárosok figyelmét annak érdekében, hogy közgazdasági jellegű szakirodalmi kérdések bibliográfiai és dokumentációs feltárásához, feldolgozásához mennél többen használják.

A bevezetés a könyv megírásának módszereiről és szerkezeti felépítéséről tájékoztat; az első fejezet pedig a közgazdasági kutatás szervezeti kérdéseivel foglalkozik. A második fejezet a könyvtárnak és dokumentációnak a közgazdasági kutatásban betöltött szerepét tárgyalja; a fejezet második része a közgazdasági bibliográfiai-tájékoztató kiadványokat: bibliográfiai szemléket, állománygyarapodási jegyzékeket, kurrens cikkbibliográfiákat, referálólapokat, cikkválogatásokat sorolja fel /a magyar és külföldi kiadványokat egyaránt/. A harmadik fejezet a közgazdasági kutatás tájékoz-

tató /reference/ munkáit ismerteti; ennek második részében az enciklopédikus művekről, a bibliográfiákról, továbbá a tájékoztató évkönyvekről és kézikönyvekről kapunk áttekintést. A negyedik rész a közgazdasági kutatás időszakos irodalmát mutatja be többféle csoportosításban is. Végül a függelék az anyaggyűjtés módszerét és technikáját, valamint a magyar közgazdasági kutatás szervezeti kereteit, forrásait, segédleteit /1919-1959-ig/ tárgyalja. A könyvet német nyelvi kivonat és öt - nagyon tanulságos - táblázat egészíti ki.

Nagy kár, hogy Rózsa György egyébként nagy körültekintéssel összeállított reference-művének nincs indexe! A tartalomjegyzék alapján nem könnyű a könyvben gyorsan eligazodni, ezért is feltétlenül szükség lett volna név- és tárgymutatóra.

/GY. P./

- x -

MEVISSEN, Werner: Büchereibau/Public library building. Essen, 1958. Heyer, 256 p.

Az utóbbi években általánosan tért hódított a szabadpolcok használata. Ez a gyakorlat átalakítja a közművelődési /és részben a szak-/ könyvtárak térelosztását.

A zárt formáktól a könyvtárak szabadulni akarnak, és ezt az egyes országokban különbözőképpen érik el. A közművelődési könyvtárak sokrétű, agitativ szerepe és a tudományos könyvtárak szükségszerűen kimért munkamódszerei között mindenütt nagy a különbség.

Szerző a közművelődési könyvtárak méreteit és teljesítményeit figyelembe véve 5 nagyságtípust alakít ki, s ezeket jellemzi a lakosság száma, életkorának megoszlása és a könyvtárba "áramlásának" mértéke alapján. Hangsúlyozza, hogy az ilyen könyvtárak tervezésénél együtt kell működni a várostervező és a statisztikai hivatalokkal.

Könyvtárak tervezésénél igen nagy jelentősége van a megfelelő helyrajzi pont megválasztásának. De ezzel csaknem azonos fontosságú a fiókkönyvtárak helyének, ill. hálózatának megfelelő megtervezése is. A helyiségrészeknek a központhoz való közforgalmi helyzetétől függően a könyvtár tevékenysége csak megfelelő indokok esetében decentralizálандó.

A könyvtár szervezetében könyvtárosi, könyvtártechnikai és segédszolgálat különböztethető meg azzal a kiegészítés-

sel, hogy mindegyik szolgálati csoportnak van egy nyilvános /tehát olvasószolgálati/ és egy belső /azaz hivatali/ része, ill. feladata.

A könyv több fejezete foglalkozik a könyvtár térszükségletének kiszámításával, az épületszerkesztés legkülönbözőbb feladataival, a könyvtár külső és belső képével. Az épület szempontjából általában 3 fő típust mutat be: a könyvesbolt-szerű-, a parkszerű- és a zárt típust. Az üzletszerű és a parkszerű könyvtárakban az olvasóközönség a könyvvállványok között szabadon mozog, és maga választja ki olvasnivalóit. A parktipusra ezenkívül jellemzőek még a szabad zöld területre vagy nagyobb, átrium-szerű kertre nyíló üvegfalak, ill. a mennyezetig érő ablakok.

Az újonnan létesült közkönyvtárak legfeltűnőbb új be rendezési tárgya a kerekeken gördülő oszvázas könyvespolc. Jellemző továbbá, - a helyi világítás mellőzése mellett - az általános és erős mennyezetvilágítás.

A nagykönyvtárak nem mellőzhetik a többszintes, valamint a zárt formákat, de olvasóhelyiségekben törekszenek ama előnyök kihasználására, amelyeket az üzletszerű- és parkkönyvtárak megoldásai nyújtanak.

/P.Gy./

- x -

Jelen számunkból - technikai okok miatt - a "Folyóíratsszemle" kimaradt.

Szerk.